

RisalahJamaliyya) Treatise of Jamaliyah or Hawraieh (by MawlanaYaqub al-Charkhiwho Died in 851 AH.

Nader Karimiyan¹

Abstract:

Treatise of Jamalieh or Hawraieh is one of the indisputable works of MawlanaYaqubCharkhi which is in fact a commentary on a quatrain attributed to Sheikh Abu Sa'idAbū'l-Khayr (357-440 AH). Charkhi himself says that he wrote this treatise because a close friend who was an honest dervish requested that, and because in this quatrain the attributes of god such as love and wrath is mentioned. The treatise is also called "Jamalieh". Three other commentators have written commentaries on this quatrain before Charkhi: Shams Maghrebi (749-809 AH), Shah NimatullahWali(731-834 AH), Qasem-e Anvar(757-837 AH). This treatise is short, but it has reflected the view of Naqshbandi Sufi order in this regard quite comprehensively. In this treatise, Charkhi interprets this quatrain as a reference to the attribute of God and considers it as an interpretation of the sura of Al-Fatiha. He believes that it is based on the verses of the sura of Al-Fatiha and the hadiths of Our Prophet Mohammad. This treatise is of a great importance to understand Naqshbandi Sufi order. So in this article the treatise of Howraieh by MawlanaYaqub al-Charkhi is considered and other treatises with the same title are also introduced.

The main hypothesis and question of this research is to consider the contribution of Iranians to the development, compilation and writing of the Persian treatises on theoretical mysticism and on the intellectual foundations of mystics.

1. Assistant Professor
in Research Institute
of Cultural Heritage
& Tourism, Email:
nk_sardashti@yahoo.com

And also questions such as:

What was their role in the advancement of the mysticism or Islamic mysticism?

How many scientists have written in Persian in this field After the death of Khwaja Abdullah Ansari(as the first writer of the mystic treatises)?

This research is a library based research and also a field research.

Books and sources are collected from libraries in Iran, Tajikistan, Afghanistan and Pakistan.

This research reveals that the treatise of Jamalieh or Hawraieh is one of the most important treatises in the field of theoretical mysticism that is dedicated to the interpretation of a quatrain attributed to Sheikh Abu Sa'id Abū'l-Khayr. This commentary is considered as the oldest commentary on this quatrain (except the commentaries of Shams Maghrebi, Shah Nimatullah Wali, Qasem-e Anvar).

This treatise shows the viewpoint of Charkhi as a Naqshbandi Sufi.

Next Naqshbandi Sufis such as khajeh Obaid'allah Ahrar, one of his pupils, has also written a commentary on this quatrain.

Keywords: Risalah Jamaliyya, Mawlana Yaqub al-Charkhi, Interpretation of the sura of Al-Fatiha, Mystical Literature, Persian Texts

«رساله جمالیه» مولانا یعقوب چرخى (م ۸۵۱ ق)

■ نادر کریمیان^۱

چکیده

«رساله جمالیه» یا «رساله حورائیه» از آثار مولانا یعقوب چرخى در شرح رباعى شیخ ابوسعید ابوالخیر (۳۵۷-۴۴۰ ق) با مطلع «حورا به نظاره نگارم صف زد» است. به گفته خود چرخى، او این رساله را به خواهش درویشى صادق و دوستى موافق و با توجه به اشارات این رباعى به صفت جمال و جلال حق (تعالی) نوشت. پیش از چرخى، شمس مغربى (۷۴۹-۸۰۹ ق)، شاه نعمت‌الله ولی (۷۳۱-۸۳۴ ق) و شاه قاسم انوار (۷۵۷-۸۳۷ ق) نیز به شرح این رباعى ابوسعید پرداخته‌اند، اما این رساله که نام دیگرش «جمالیه» است، به‌رغم اختصارش، دیدگاه عارفی نقشبندى را در این باره به نیکی بازمی‌تابد. چرخى در این رساله با تأویل این رباعى که به صفت جمال و جلال حق اشارت می‌کند، آن را به معنای سوره فاتحه مُشیر می‌داند و از همین روی، آن را بر پایه آیات مبارکه سوره فاتحه‌الکتاب و احادیث نبوی تفسیر و تأویل می‌کند. این مقاله با توجه به اهمیت این رساله در فهم چارچوب‌های فکری عرفای نقشبندى، به شناسایی و بررسی رساله حورائیه مولانا یعقوب چرخى و دیگر رساله‌های هم‌نام آن می‌پردازد.

کلیدواژگان

رساله حورائیه، مولانا یعقوب چرخى، تفسیر سوره فاتحه، ادبیات عرفانى، متون زبان فارسى، رساله جمالیه

۱. استاد یار پژوهشگاه میراث
فرهنگى و گردشگرى
nk_sardashti@yahoo.com

مقدمه

یعقوب بی‌عثمان بی‌محمود بی‌محمد بی‌محمود غزنوی چرخى سرزرى معروف به «مولانا یعقوب چرخى» از عارفان و پیشوایان طریقت نقشبندیه است که تاریخ تولد وی شناخته نیست، اما به تصریح خودش در تفسیر قرآن، ۷۸۲ قمری در بخارا خوابی دیده که بر پایه داستان آن خواب، هنگام سفر به بخارا به قصد علم‌آموزی دست‌کم بیست‌ساله بوده است و بنابراین، سال تولد او را زمانی میان ۷۶۰ تا ۷۷۰ قمری می‌توان گمان زد (چرخى، ۱۳۳۱: ۷۷).

او در روستای چرخ متولد شد که امروز در ولایت لوگر افغانستان است (جامی، ۱۳۳۶: ۳۹۸؛ کاشفی، ۱۳۵۶: ۱: ۱۱۶). او را سرزرى نیز خوانده‌اند که نسبى مرتبط با روستای نزدیک چرخ و مسکن پدران و نیاکان چرخى است و خودش در رساله نائیه به آن اشاره می‌کند (چرخى، ۱۳۵۲: ۱۳۹). پدر چرخى، مولانا عثمان چرخى از عالمان و عارفان و مردی پارسا و اهل سلوک بود که چرخى روایاتی را نیز درباره زهد او آورده (چرخى، ۱۳۵۲: ۹۷) و در آثارش چند جا از پدرش و رباعی او و دعایی از او، یاد کرده است (چرخى، ۱۳۳۱: ۱۱۵، ۲۱۲، ۲۴۰، ۳۳۲). مزار مولانا عثمان چرخى در مسجدی با همین نام در شهر استروشن (اوراتپه) تاجیکستان است (کریمیان سردشتی، ۱۳۸۱: ۱۴۶).

چرخى، علوم مقدماتی را در زادگاهش (چرخ) از پدرش فراگرفت و از آن‌جا به انگیزه تحصیل به هرات و بخارا رفت، نخست در جامع شهر هرات به تحصیل پرداخت (کاشفی، ۱۳۵۶: ۱: ۱۱۹-۱۲۰)؛ سپس از هرات به بخارا کوچید (۷۸۲ ق) (چرخى، ۱۳۳۱: ۱۴۸) و در بخارا نزد اکابر و علمای آن‌جا علم آموخت و از آنان «اجازه افتا» گرفت (کاشفی، ۱۳۵۶: ج ۱، ۱۱۶). چرخى در بخارا سرانجام مرید رسمى خواجه بهاء‌الدین نقشبند (م ۷۹۱ ق) پیشوای طریقت نوبنیاد نقشبندیه شد (چرخى، ۱۳۶۲: ۱۲؛ کاشفی، ۱۳۵۶: ۱، ۱۱۶-۱۱۸) و زمانی در خدمت آن خواجه نقشبند ماند و به سیر و سلوک پرداخت تا اجازه ارشاد و تعلیم اصول طریقت خواجگان را دریافت (کاشفی، ۱۳۵۶: ۱: ۱۱۹؛ چرخى، ۱۳۶۲: ۱۲-۳۸). آثار و نوشته‌های فارسی فراوانی از چرخى بر جای مانده است. بنابراین، او را از مروجان زبان و ادبیات فارسی دوره تیموریان (سده هشتم و نهم هجری) می‌توان برشمرد. فهرست آثار وی افزون بر تفسیر قرآن بدین شرح عرضه می‌شود:

۱. رساله نائیه (نی نامه)؛
۲. رساله ابدالیه؛
۳. رساله انسیه؛
۴. شرح اسماء الحسنی؛
۵. رساله حورائیه؛
۶. طریقه ختم احزاب؛
۷. مخارج الحروف؛
۸. اسامی المشایخ الکرام؛

۹. رساله در علم فرائض (ارث) و حساب؛

۱۰. رساله درباره اسباب و علامات قیامت؛

۱۱. رساله عرفان و تصوف؛

۱۲. مجموعه السیر در سلوک.

انتساب برخی از این آثار به چرخ مشکوک است، اما همین فهرست بر پرنویسی و «کثیر التألیف» بودن او دلالت می‌کند. هم‌چنین کلمات و سخنان و وصایای عرفانی (عارفانه‌ها) از مولانا چرخ در کتاب‌ها و متون تاریخی - عرفانی و تذکره‌ها نقل کرده‌اند که دیدگاه‌ها عرفانی و نفوذ شخصیت معنوی او را بازمی‌تابند (ر.ک: نیشابوری، ۱۳۸۰: ۱۹۱-۱۹۲، ۲۶۴، ۵۶۶-۵۶۷، ۶۶۹-۵۶۷؛ جامی، ۱۳۳۶: ۳۹۸-۳۹۹؛ کاشفی، ۱۳۵۶: ۱، ۱۱۶-۱۲۱). چرخ در طریقت نقشبندی شاگردان بسیاری همچون خلیفه و جانشینش خواجه عبیدالله احرار تربیت کرد و پس از عمری دراز و پربار درگذشت (شنبه ۵ صفر ۸۵۱ / ۲۲ آوریل ۱۴۴۷) (لاهوری، ۱۳۱۲: ۱، ۵۶۶-۵۶۷؛ چرخ، ۱۳۵۲: ۹۹).

کاشفی گزارش کرده است که مزار او در هلقو از روستاهای حصار است و نوریخس توکلی در تذکره مشایخ نقشبندیه همین روایت را تأیید می‌کند (کاشفی، ۱۳۵۶: ۱: ۱۱۶؛ توکلی، ۱۹۷۶: ۱۳۲). اکنون آرام‌گاه وی پنج کیلومتری دوشنبه (پایتخت تاجیکستان) و به «حضرت مولانا» معروف است و از مقدس‌ترین و برترین زیارت‌گاه‌های آن کشور به شمار می‌رود.

رساله حورائیه

رساله‌های عرفانی به‌ویژه در حوزه عرفان نظری، از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. این رساله‌ها با توجه به محور موضوعی‌شان از سده سوم قمری (نهم میلادی) به بعد در پیدایی مبانی فکری سلسله‌های عرفانی تأثیرگذار بوده‌اند که یکی از برجسته‌ترین و ارزش‌مندترین آنها در زمینه عرفان نظری، «رساله حورائیه» یعقوب چرخ (سده نهم قمری / پانزدهم تا شانزدهم میلادی) است. این رساله از یادگارهای گران‌بهای ادبیات عرفانی نقشبندیه شمرده می‌شود و در تاریخ مباحث عرفان نظری جایگاه برجسته‌ای دارد. شناسایی و شناساندن منابع اصلی سیر تحولات تاریخ عرفان نظری، از بزرگ‌ترین هدف‌های این گونه از پژوهش‌هاست که از طریق آنها می‌توان به شیوه‌های رایج چگونگی طرح دیدگاه‌های عرفانی عارفان دست یافت. تبیین این رساله‌ها در برهه‌ای از تاریخ عرفان و تصوف (قرن نهم هجری) نیز از دیگر هدف‌های این پژوهش است؛ چنان‌که بیش‌تر مشاهیر نقشبندیه در تدوین و تألیف رساله‌های عرفانی در این زمینه، مؤثر بوده‌اند.

فرضیه و سؤال اصلی پژوهش این است که ایرانیان در گسترش و تدوین و تألیف رساله‌های فارسی‌ناظر به عرفان نظری و مبانی فکری عارفان تا چه اندازه سهیمند و در پیش‌برد علوم عرفانی و عرفان اسلامی چه اندازه تأثیر گذارده‌اند و آثار علمی آنان در برهه‌ای از زمان چه رتبه‌ای داشته است و دانش‌مندان دارای مسلک و مشرب عرفانی پس از خواجه عبدالله انصاری (پیش‌کسوت و متقدم زبانی

تدوین رساله‌های عرفانی، چه اندازه به زبان و ادبیات فارسی اهتمام کرده‌اند؟ این جستار برای یافتن پاسخی مناسب و علمی به این پرسش‌ها و به انگیزه شناساندن یکی از این موارد ارزش‌مند در این زمینه، به روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی کوشیده است (مواد و منابع) را از کتابخانه‌های ایران و کشورهای تاجیکستان و افغانستان و پاکستان گرد بیاورد و افزون بر نسخه‌های خطی پاکستان، از منابع کتابخانه‌ای بهره برده است. نخستین بار محمد نذیر رانجها رساله حورائیه را در مجموعه‌ای چاپ و منتشر کرد (۱۹۷۷ م) و آن را نخستین شناخت‌نامه رساله حورائیه می‌توان خواند.

شناخت‌نامه حورائیه چرخ

ابوسعید ابوالخیر عارف نام‌دار سده چهارم و پنجم قمری رباعیاتی دارد که تنها همین رباعی معروف به «حورائیه» از میان رباعیات منسوب به او، شهرتی یافته است و بسیاری از عارفان به آن توجه کرده و درباره‌اش بسی بحث کرده‌اند:

حورا به نظاره نگارم صف زد * رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد
یک خال سیه بر آن رُخان مطرف زد * ابدال ز بیم، چنگ در مصحف زد
بیش از دوازده رساله مستقل درباره این رباعی نوشته‌اند و نویسنده/سرار/توحید درباره آن چنین نوشته است:

آورده‌اند که استاد بوصالح را که مَقْری شیخ ما بود، رنجی پدید آمد؛ چنان‌که صاحب فراش گشت. شیخ ما خواجه ابوبکر مودب را که ادیب فرزندان شیخ بود، بخواند و بفرمود که دوات و قلم بیاورد. شیخ ما فرمود که بنویس: «حورا به نظاره نگارم صف زد * رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد / یک خال سیه بر آن رُخان مطرف زد * ابدال ز بیم، چنگ در مصحف زد». خواجه بوبکر مؤدب بنوشت؛ به نزدیک استاد بوصالح بردند و بر وی بستند، در حال اثر صحت پدید آمد و هم در آن روز بیرون آمد و آن عارضه از او زائل گشت (محمد بن منور، ۱۳۶۱: ۲۸۷-۲۸۸).

چرخ در شرح این رباعی منسوب به ابوسعید ابوالخیر می‌گوید: این رساله را به «خواهش درویشی صادق و دوستی موافق و اینکه در این رباعی اشارت به صفت جمال و جلال حق تعالی کرده شده، نگاشته» (رانجها، ۱۳۶۴: ۱۲) و رساله به نام «جمالیّه» نامیده شده و این نام در نسخه‌ای خطی در کتابخانه گنج‌بخش آمده است (شماره ۴۴۸۴). سه تن پیش از چرخ بر رباعی ابوسعید شرح نوشته‌اند: ۱. شیرین مغربی (۸۰۹-۷۴۹ ق)؛ ۲. شاه نعمت‌الله ولی (۸۳۴-۷۳۱ ق)؛ ۳. شاه قاسم انوار (۸۳۷-۷۵۷ ق) (منزوی، ۲، بخش اول، ۱۱۳۳-۱۱۳۶؛ شفیع‌ی کدکنی، ۲۷۴-۲۷۵). محمد نذیر رانجها این رساله را نخست در مجله دانش (بهار ۱۳۶۴ / ۱۴۰۵ ق)

فصل‌نامه رایزنی فرهنگی ایران در اسلام‌آباد (شماره ۱، ۳۴-۳۹) همراه با شرح «اسماء الله الحسنی» منتشر کرد.

نسخه‌های خطی حورائیه یا جمالیه چرخ

چند نسخه خطی از رساله حورائیه یا جمالیه تا کنون به دست رسیده است:

۱. نسخه کتابخانه گنج‌بخش (اسلام‌آباد)، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ذیل مجموعه شماره ۴۴۸۴، شامل چهارده رساله به خط نستعلیق پخته که کمابیش ۱۱۰۰ قمری نوشته شده (۱۵۴-۱۶۱) و در کلفون به خامه نویسنده «رساله جمالیه» نامیده شده است (منزوی، ۱۳۸۶: ۳: ۱۶۲۶).
۲. نسخه کتابخانه جناب نذرصابری (در اطک) بدون تاریخ ثبت در مجموعه که «حورائیه» خواجه عبیدالله احرار را به نام «جلالیه و جمالیه» گزارش کرده است (تسیحی، ۱۳۵۵: ۱: ۱۱۵).
۳. به گفته تسیحی نسخه‌ای از رساله جلالیه و جمالیه چرخ در کتابخانه نذر صابری (کتاب‌دار دانش‌کده دولتی کیمیل‌پور) در «مجموعه رسائل عرفانی» (شماره ۷) هست (تسیحی، ۱۳۹۷ ق/ ۱۳۵۵: ۱: ۱۱۵).
۴. نسخه کتابخانه گنج‌بخش در «جنگ» شماره ۸۳/۸ از سده ۱۲ قمری (فهرست گنج‌بخش: ۵، ۲۵۱۸: منزوی، ۱۳۸۶، ۱۰، ۸۳۱)؛
۵. نسخه کتابخانه آرشیو ملی پاکستان (فهرست آرشیو ملی پاکستان، ۱۸۹)؛
۶. نسخه کتابخانه دانش‌گاه پنجاب (فهرست نسخ خطی دانش‌گاه پنجاب، شماره ۱۰۱۵)؛
۷. نسخه کتابخانه هاشمی نوشهر گوجرانواله شیخوپوره که جمال الحسن جغتائی آن را به نستعلیق پخته در ۱۲۹۳ قمری کتابت کرده است (منزوی، ۱۳۸۶: ۳: ۱۴۲۳).

ترجمه و چاپ رساله حورائیه چرخ

این رساله را نخستین بار محمد نذیر رانجها همراه با دو رساله دیگر چرخ به اردو ترجمه و با عنوان «سه رساله از حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره العزیز» (۵۲-۶۲) چاپ و منتشر کرد (۱۹۷۷ م) (رانجها، ۱۳۶۴: ۱۳۷)، اما پیش‌تر به همت او در مجله دانش (فصل‌نامه رایزنی فرهنگی ایران در اسلام‌آباد) (۱۳۶۴ ش / ۱۴۰۵ ق) چاپ و منتشر شده بود. این رساله بر پایه نسخه خطی کتابخانه گنج‌بخش (شماره ۴۴۸۴، با عنوان جمالیه، مکتوب در ۱۱۰۰ ق)، بازنگری و بازنویسی و تصحیح شده و این پژوهش بر پایه نسخه عکسی این نسخه سامان یافته است. نسخه چاپ دوم آن را نیز محمدنذیر رانجها دوباره همراه با ترجمه اردوی آن به کوشش خانقاه سراجیه نقشبندیه مجددیّه منتشر کرد (۱۴۲۰ ق/ ۲۰۰۹ م) (۱۸۱-۱۸۶). نام رساله در نسخه

۱. نام دیگر رساله‌ها به ترتیب چنین است: ۱. اسرار الفکر، تألیف شیخ عبدالاحد؛ ۲. ده قاعده و رساله درویشی از سیدعلی همدانی؛ ۳. واردات؛ ۴. منهاج العارفین؛ ۵. ارشاد المریدین از شیخ حسین خوارزمی مرید حاجی خواجه محمد صدیق؛ ۶. رساله لباب الالباب از ابوسعید الکالیش البغدادی؛ ۷. جلالیه و جمالیه از مولانا یعقوب چرخ غزنوی؛ ۸. جمالیه و جلالیه از شیخ عبدالله بن‌محمود الشامی.

کتابخانه گنج‌بخش «جمالیه» ثبت شده است.

آغاز و انجام رساله حورائیه

رساله حورائیه چنین آغاز شده است. این پاره از آغاز رساله سبب تألیف و انگیزه نوشتن آن را در بردارد:
 بسم الله الرحمن الرحيم؛ حمد بی‌حد و ثنای فوق‌العده مر واجب الوجودی را که قلوب انبیاء و اولیاء
 را مظاهر صفات جلالیه و جمالیه گردانید ... و بعد، می‌گوید بنده راجی للعفو الرجی، یعقوب بن عثمان
 الغزنوی ثم الجرخی (بَصْرَةُ اللهُ تَعَالَى بَعِيوبُ نَفْسِهِ) که درویشی صادق و دوستی موافق التماس کرد که
 بیان کرده شود معنی رباعی که منسوب به حضرت قطب الاقطاب، قدوة اولی الالباب، مرشد الخلائق
 الی الحقایق، مظهر الصفات الربانیة، کاشف الاسرار الالوهیة، ابی سعید بن ابی‌الخیر (قدّس اللهُ تَعَالَى سِرَّهُ
 العزیز). التماس او را قبول کرده شد و این چند سطر نوشته شد بر سیبل ایجاز (چرخی، ۱۳۳۱ ق: ۱۸۱).

انجام رساله نیز چنین است. او سه بیت را از دیوان حکیم سنایی شاهد آورده و به شرح رباعی
 ابوسعید پایان داده است:

... هم‌چنین باد؛ یعنی آنچه خواستیم بده و بر آن ثابت‌قدم دار تا برسیم به چنان تربیت و رحمت در
 قیامت و توفیق عبادت و استقامت و وجدان هدایت و استقامت بر آن و حذر کردن از غضب و ضلالت
 و خذلان جز از حضرت صمدیت تو میسر نشود؛ زیرا که همه از توست. ما را مطلوب ما بده! بواطن
 ما و از برکت ذکر «لا اله الا الله» هواجس نفسانیّه و وسوس شیطانیّه را دور گردان که مطلوب همه
 عارفان این است. حکیم سنایی عزنوی فرماید ... تَمَّتِ الرَّسَالَةُ الْجَمَالِيَّةُ بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى ذِي الْفَضْلِ وَ
 الْعِزْمَةِ (چرخی، ۱۳۳۱ ق: ۱۸۶).

شرح این رباعی به واقع تفسیر سوره فاتحه (حمد) از منظر عرفانی است.

نتیجه

رساله حورائیه یا جمالیه از رساله‌های کلیدی در زمینه عرفان نظری است که بر پایه شرح
 رباعی منسوب به ابوسعید ابوالخیر، سوره حمد را از منظر عرفانی تفسیر می‌کند. این شرح
 افزون بر چندین شرح دیگر ناظر به این رباعی، از کهن‌ترین شرح‌های رباعی شهیر ابوسعید
 ابی‌الخیر به شمار می‌رود. شرح شمس مغربی و شاه نعمت‌الله ولی و شاه قاسم انوار نیز از
 شرح‌های همین رباعی‌اند. شرح چرخی درباره این رباعی، دیدگاه‌های او را از چشم‌انداز مشایخ
 نقشبندیه به خوبی نمایان می‌کند. مشایخ بعدی نقشبندیه همچون خواجه عبیدالله احرار شاگرد
 چرخی، به پیروی از او درباره این رباعی شرح نوشته‌اند.

Charkhi, M. Y. (1913). Charkhi interpretation. Kandahar: Haji Abdul Qadir and sons: [In Persian]

چرخى، مولانا يعقوب (۱۳۳۱ ق)، تفسير چرخى، قندهار: حاجى عبدالقادر و پسران

Charkhi, M. Y. (1913). Charkhi interpretation. Lahore: Matbaat al Islamiah: Nasim Press

چرخى، مولانا يعقوب (۱۳۳۱ ق)، تفسير چرخى، لاهور: مطبعه اسلاميه: نسيم پريس.

Charkhi, M. Y. (1957). Naiyeh (Ney Nameh). Edited by Khalilollah Khalili, Kabul: [S. L.] [In Persian]

چرخى، يعقوب (۱۳۳۶)، ناييه (نى نامه) چرخى، با حواشى و مقدمه خليل الله خليلى، كابل: [بى نا]

Charkhi, M. Y. (1973). Ney Name. Edited by: Khalilollah Khalili, 2nd Ed. Kabul: [n. d.] [In Persian]

چرخى، يعقوب (۱۳۵۲). نى نامه، به كوشش خليل الله خليلى، كابل: [بى نا]

Charkhi, M. Y. (1983). Onsiyeh. Preface & Edited by Mohammad Nazir Ranjha. Islamabad: Persian Research Center of Iran and Pakistan: Dire Ismail Khan: School of Literature [In Persian]

چرخى، يعقوب (۱۳۶۲)، انسويه، تصحيح و ترجمه به اردوو مقدمه محمد نذير رانجها، اسلام آباد: مركز تحقيقات فارسى ايران و پاكستان و ديره اسماعيل خان، مکتبه دائرة ادبيات.

Charkhi, M. Y. (1913). Charkhi interpretation. Edited by Vali Mohammad Kandahari, Lahore: [n. d.] [In Persian]

چرخى، يعقوب (۱۳۳۱ ق)، تفسير يعقوب چرخى، به اهتمام ولى محمد قندهارى، لاهور: [بى نا]

Charkhi, M. Y. (1913). Charkhi interpretation, Kandahar: Haji Abdolqafar and Sons; Lahore: Nasim Press Publication. [In Persian]

چرخى، يعقوب (۱۳۳۱ ق)، تفسير يعقوب چرخى، قندهار: انتشارات حاجى عبدالغفار و پسران؛ لاهور: مطبعه اسلاميه نسيم پريس

Jami, A. R. (1957). Nafhat Al-Ons from Hazarat Al-Quds. Edited by Mehdi Tohidipour, Tehran: Mahmoudi [In Persian]

جامی، عبدالرحمان (۱۳۳۶). نفحات الانس من حضرت القدس، به تصحیح مهدی توحیدی پور، تهران: محمودی.

KarimiyanSardashti, N. (2002). The analytical biography of the Kurdish Gnostics. Tehran: NegaheSabz [In Persian]

کریمیان سردشتی، نادر (۱۳۸۱). تذکره عرفای کردستان، تهران: انتشارات نگاه سبز

A. F. fiehsaK .(۷۷۹۱). -raqsAilA yB detiDE ,tayaH-la niA tahahsaR [naisreP nI] noitadnuoF elbatirahC inairuoN:narheT ,nayiniom

کاشفی، فخرالدین علی (۱۳۵۶). رشحات عین الحیات، به کوشش علی اصغر معینیان، تهران: بنیاد نیکوکاری نوریانی

Mohammad ibn Monavvar (1982). Asrar al-Tawhid [Secrets of monotheism], Edited by ZabihollahSafa. Tehran: AmirKabir publication [In Persian]

محمدین منور (۱۳۶۱). اسرار التوحید، به اهتمام و تصحیح ذبیح الله صفا، تهران: امیرکبیر

Monzavi, A. (2007). Catalog of Persian books (V.7). Tehran: The Great Islamic Encyclopedia Center. [In Persian]

منزوی، احمد، (۱۳۸۶). فهرستواره کتاب‌های فارسی (ج ۷، منظومه‌ها، بخش اول)، تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی

Neyshaburi, M. A. (2001). AhvalvaSokhananeKhajeObeidollahAhrar-Moshtamel Bar Malfuzat ,Roqaat , KhavareqeAdateAhrar. Corrected with introduction and comments ArefNoshahi, Tehran: University Publication Center [In Persian]

نیشابوری، میرعبداول (۱۳۸۰). احوال و سخنان خواجه عبیدالله احرار مشتمل بر ملفوظات، رقعات، خوارق عادات احرار، به تصحیح و با مقدمه و تعلیقات عارف نوشاهی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی

Ranjha, M. N. (1985) (Two non-printed works by Yaghoub Charkhi, Danesh, 1(1). [In Persian]

رانجه‌ها، محمد نذیر (۱۳۶۴). دو اثر غیر چاپی یعقوب چرخ‌چی، دانش، (۱)، ۱۲-۴۷

ShāhNi'matullāhWali, N. (1976). Rasael (Resaleha) [Letters]. Edited by JavadNurbakhsh, Tehran: [n.d.] [In Persian]

شاه نعمت الله ولی، نورالدین (۱۳۵۵). رسائل (رساله‌ها)، به کوشش جواد نوربخش، تهران: [بی نا]

SorourLahuri, Q. (1914). Khazeenat-ul-Asfiya, V.1.Kanpur:Nawal Kishor Monshi Press [In Persian]

سرور لاهوری، غلام (۱۳۳۲ ق). خزینة الاصفیاء (ج.۱)، کانپور: مطبعه منشی نوالکیشور

Tasbihi, M. H.(1970). Alphabetical list of manuscripts in the Ganjbakhsh Library, IslamAbad:Persian Research Center of Iran and Pakistan (Ganj Bakhsh Library), S.C. Printers.Islamabad.[In Persian]

تسبیحی، محمد حسین، (۱۳۴۹). فهرست الفبایی نسخه‌های خطی کتابخانه گنج‌بخش، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان و اس.تی.پرنترز، اسلام‌آباد.

تصویر یکم: حورائیه یا جمالیه

صفحه آغاز رساله حورائیه (نسخه کتابخانه گنجبخش)

تصویر دوم: حورائیه یا جمالیه

صفحه انجام رساله حورائیه (نسخه کتابخانه گنج بخش)

